

Sinds de parlementaire enquête bouwnijverheid blijkt integriteit geen gewoonte.

Onomkoopbaar, rechtschape, kwetsbaar

Van Dale omschrijft integriteit met 'Rechtschapenheid, onomkoopbaarheid.' Sinds de parlementaire enquête bouwnijverheid kan daar kwetsbaarheid aan worden toegevoegd. Deze enquête plaatste ambtelijke en zakelijke corruptie in het volle licht. De nieuwe Wet bevordering integriteitsbeoordelingen door het openbaar bestuur (Bibob) is een van de hulpmiddelen om (weer) eerlijker zaken te doen.

Na jaren vertraging is de Wet bevordering integriteitsbeoordelingen door het openbaar bestuur (Bibob) deze zomer in werking getreden. De wet moet voorkomen dat bepaalde in de wet genoemde branches subsidie, een vergunning of een overheidsopdracht misbruiken om crimineel geld wit te wassen. Ook het door de overheid onbedoeld meewerken aan het opzetten van dekmantelbedrijven of aan illegale transporten moet worden tegengehouden. Het uitvoerend landelijk bureau Bibob heeft onder strikte voorwaarden toegang tot politieke, justitiële en financiële bronnen. En kan dus de doopceel lichten van ondernemers in de branches. Het is zaken doen met de overheid kan voor hen een stuk moeizamer verlopen. Blijkt uit de screening dat een persoon bijvoorbeeld herhaaldelijk veroordeeld voor is, dan vermindert dat zijn kansen op een vergunning aanmerkelijk. Bouwondernemingen, ICT- en milieu (afvalverwerking) kunnen worden uit-

gesloten van aanbestedingen. De branches Bouw, horeca, het beroepsvervoer, coffee- en smartshops, seksinrichtingen en escortservices, speelautomatenhallen, opiumontheffingen en woningcorporaties kan de vergunning worden geweigerd of ingetrokken.

Drugshandel

Woningcorporaties zijn in de wet opgenomen omdat een aantal keren is gebleken dat de georganiseerde criminaliteit huurwoningen wilde kopen. Deze partijen bleken betrokken bij drugshandel en belastingfraude. Belangen van grote groepen huurders kwamen daarmee op de tocht te staan. In dit specifieke geval is het overigens alleen het ministerie van VROM die de integriteitsbeoordeling mag doen. Voor subsidies geldt dat in iedere afzonderlijke subsidieregeling opgenomen kan worden dat de Wet Bibob van toepassing is.

De Wet Bibob dicht het gat van gebrek

aan informatie over aanvragers van vergunningen en biedt een degelijke weigerings- en intrekingsgrond. Voor Nederlandse begrippen treedt de wet diep in de persoonlijke levenssfeer. Het waarom is simpel. Genoemde sectoren zijn kwetsbaar gebleken voor criminele infiltratie. Bestuurlijk was daar echter weinig tegen te doen. Nu de wet Bibob er is, zal een exploitant van een coffeeshop op verzoek van het bestuursorgaan meer informatie moeten geven, waarbij het opgeven van de geboortedatum nog het minst ingrijpend is.

Is het verleden van de ondernemer of de onderneming niet helemaal zuiver, dan kan het bestuursorgaan de vergunning weigeren of zelfs na verlening intrekken. Het hele vergunningbestand is met terugwerkende kracht te screenen Om dit mogelijk te maken zijn diverse wetten gewijzigd, waaronder de Wet milieubeheer (zie kader).

Vergunning weigeren

De vergunning weigeren of intrekken moet wel gemotiveerd zijn. De ingreep is aanvullend op de bestaande weigerings- en intrekingsgronden van de Wet milieubeheer. De voorwaarden zijn: gevaar voor het plegen van strafbare feiten met de vergunning of subsidie, of een redelijk vermoeden dat

strafbare feiten zijn gepleegd om de vergunning of subsidie te verkrijgen. Is een bedrijf bijvoorbeeld betrokken bij procedures rond de bouwfraude dan is een reële vraag of er kans is op herhaling. Met de Wet Bibob in de hand geeft dat de overheid de mogelijkheid het principe 'het voordeel van de twijfel' toe te passen. Voor het weigeren of intrekking van een milieuvergunning moet het wel

gaan om milieurelevante strafbare feiten. Een verkeersmisdrijf telt niet mee, wel een eerdere veroordeling op milieugebied. De reikwijdte is feitelijk nog wat breder. Het kan ook gaan om strafbare feiten die gepleegd kunnen worden omdat de vergunning een bepaalde situatie in het leven roept. Een autosloperij die gestolen auto's omkat, schaadt niet automatisch ook het milieu. Maar het is toch een grond

de vergunning te weigeren.

Stille revolutie

Voordat een bestuursorgaan aanklopt bij bureau Bibob, moet het eerst zelf onderzoek doen. Aanvraagformulieren moeten aangepast, nagezocht wie de direct leidinggevende is, hoe het bedrijf wordt gefinancierd, welke BV's er onder hangen. Het raadplegen van het register van de Kamer van >>

Verandering Wet milieubeheer

Met het inwerking treden van de wet Bibob wordt de Wet milieubeheer (Wm) op een aantal punten gewijzigd. In artikel 8.10 van de Wm, waarin het toetsingskader voor de vergunningverlening is opgenomen, wordt een extra weigeringsgrond toegevoegd. Een Wm-vergunning kan worden geweigerd in het geval en onder voorwaarde van artikel 3 van de Wet Bibob. Op grond van dit artikel kan het bevoegd gezag een aangevraagde beschikking weigeren indien gevaar bestaat dat de milieuvergunning mede zal worden gebruikt om strafbare feiten te plegen of om uit gepleegde strafbare feiten

verkregen of te verkrijgen op geld waardeerbare voordelen te benutten. Artikel 8.25 wordt aangevuld met een extra intrekingsgrond. Het bestuursorgaan kan de vergunning intrekken als blijkt dat de vergunning wordt gebruikt om criminele activiteiten te ontplooiën of te continueren. Ook in dit geval zijn de voorwaarden van artikel 3 van de Wet Bibob van toepassing. Ook artikel 8.20 wijzigt. Daarin is bepaald dat een vergunning op grond van de Wet milieubeheer wordt verleend ten behoeve van een inrichting. Het zaaksgebonden karakter van de Wm-vergunning brengt met zich mee

dat de vergunning ook geldt voor de rechtsopvolger van de oorspronkelijke vergunninghouder. Bij overdracht van een Wm-vergunning kan het voorkomen dat het bevoegd gezag niet op de hoogte is wie de rechtsopvolger is. Om hieraan tegemoet te komen is in artikel 8.20, tweede lid, een meldingsplicht opgenomen. Indien een inrichting wordt overgedragen dient de oude vergunninghouder bepaalde gegevens aan het bevoegd gezag te melden. De gegevens die moeten worden vermeld zijn in artikel 5.20 van het Inrichtingen- en vergunningenbesluit milieubeheer opgenomen.

Van oudsher een sector die vaak banden heeft criminele zaken.

Ook de horeca valt onder het regiem van de nieuwe wet Bibob.

Het afleggen van de eed of de gelofte is een preventief middel tegen corruptie, maar integriteit is meer dan een gedragscode.

Koophandel hoort bij dit onderzoek, het opvragen van een verklaring omtrent het gedrag en een anteceden-tenonderzoek (laten) uitvoeren. Criminele intenties zijn met deze informatie echter niet makkelijk te achterhalen. Vermoedt het bestuursorgaan dat de aanvrager niet zuiver op de graat is, dan kan het zich wenden tot Bureau Bibob. In de strijd tegen misbruik van vergunningen, subsidies en overheidsopdrachten heeft zich een stille revolutie voltrokken. Dit onderdeel van het ministerie van Justitie is bevoegd tot het nagaan van persoonsregistratie van politie, justitie, belastingdienst en bijzondere opsporingdiensten en het

systeem Vennoot van het ministerie van Justitie. Bureau Bibob kan in beginsel alle schriftelijke bronnen geautomatiseerd opvragen. Ook personen in de omgeving van de aanvrager kunnen worden gescreend. Het bureau heeft per sector een profiel ontwikkeld wat de mogelijke kwetsbaarheid is voor criminele inmenging. Zo weet de georganiseerde criminaliteit precies welke noodlijdende transportbedrijven gevoelig zijn voor lucratieve voorstellen. Met andere woorden: het vervoeren van illegale transporten.

Adviezen inzien
Een adviesbehandeling bij het bureau

kost € 500,-. De strekking van het advies luidt: geen, enigermate of ernstig gevaar op het faciliteren van criminele activiteiten, met een onderbouwing in welke richting de informatie over betrokkene gaat. Zo kan de belasting-aangifte en aangifte loonbelasting duidelijk maken dat de aanvrager geen sociale premies heeft afgedragen. Die adviezen zijn in te zien door de aanvragers van (bijvoorbeeld) een milieuvergunning en door andere betrokkenen voorzover het hen aangaat. Er komt geen publiekelijke 'zwarte lijst' met bedrijven die bij voorbaat zijn uitgesloten. Een dergelijke lijst is strijdig met Europese richtlijnen.

ons handelen vast in handhavingsstrategieën en stappenplannen, maar bovenstaande voorbeelden zijn niet verzonnen.

Rouleren
Manieren om minder snel ten prooi te vallen normvervaging zijn functie-roulatie en scheiding van vergunningverlening en toezicht. „Dat zijn onderdelen van de nieuwe kwaliteitscriteria“, zegt Maarten Frenk, teammanager milieu bij de gemeente Hilversum. „Formeel hebben we het nog niet vastgelegd, maar we hanteren hier de interne lijn van elke twee tot drie jaar wisselen. Dit roulatiesysteem is makkelijk in te passen in onze geautomatiseerde meerjarenplanning.“ Michiel Hustinx, hoofd bureau Industrie, afdeling Milieu in Nijmegen: „Voor een vast systeem van rouleren ontbreekt bij ons de capaciteit. Incidenteel gebeurt het voor de zwaardere categorieën. Er wordt wel gelet op zaakscheiding: degene die de vergunningsvoorschriften opstelt, heeft dat bedrijf niet in zijn portefeuille toezicht. Hooguit gaat de opsteller één keer mee voor een toelichting.“ Ook in Hilversum doet de vergunningschrijver nooit de oplevering. Een tweede waarborg die Hilversum heeft ingebouwd is het getweeën bezoeken van de grotere, complexe bedrijven. „Een vorm van zelfbescherming. Het is niet alleen dat twee meer weten dan één. Degene die het gesprek niet voert, hoort eventuele toespelingen beter en let ssop verborgen agenda's bij ingewikkelde onderhandelingen. Ook bij bedrijven waarvan van tevoren

bekend is dat er lastig publiek rondloopt, bijvoorbeeld horeca-inrichtingen, gaan er twee mensen langs.“
Flessen wijn
In Hilversum leggen alleen BOA's een eed of belofte af; van overige nieuwe medewerkers wordt een verklaring van gedrag verlangd. Ook in Nijmegen is de eed of gelofte niet ingevoerd. „Hoewel daar wel discussie over is“, aldus Hustinx. „De grote motor achter integriteit van de overheid, wijlen Ien Dales, is hier burgemeester geweest.“ Hilversum heeft al jaren een gedragscode met regeling voor het aannemen van geschenken. Koffie en een stuk appeltaart zijn toegestaan, alles met meer waarde, pennen, agenda's, een fles wijn, moet gemeld bij het lijnmanagement én ingeleverd bij de directie-

secretaresse. De presentjes worden verloot rond de feestdagen. Voor buitenlandse reizen en dure uitstapjes op kosten van derden, moet apart toestemming worden gevraagd bij de directeur van de dienst. De directeur meldt het bij burgemeester en wethouders. Frenk: „Een uitnodiging voor een demonstratie van een nieuw type olie-afscheider, dat moet kunnen. Maar dit komt echt zelden voor.“ Nijmegen reikt de gedragscode uit aan elke nieuwe medewerker. Hustinx: „Daar staan ook aanwijzingen in over de gewenste houding van de werknemer. Geen pennen van de gemeente meenemen naar huis, bijvoorbeeld. En na een controle niet zomaar een half uurtje er bij pakken. De code verwijst verder naar artikelen in het Wetboek van Strafrecht en het

>>

Presentjes melden, samen op controle

Het hoofd van de afdeling Milieu van de gemeente Enschede accepteerde de doos met vuurwerk die de directie van S.E. Fireworks hem aanbood. Zijn verweer luidde: 'Ik zag er geen kwaad in'. Toen de woonwijk Roombeek de lucht in vloog, was dat kerstpresentje in één klap verdacht. Het dilemma van de ambtelijke integriteit in een notendop: er schuilt misschien geen kwaad in, maar je hebt de schijn als handhaver altijd tegen.

De cadeaupakket vuurwerk van Fireworks 'met dank voor de prettige samenwerking' was door de chef van de afdeling Milieu nota bene collegiaal verdeeld onder alle medewerkers. Niks geheimzinnigheid of een douceurtje op het privé-adres. Maar het accepteren van een cadeau door een leidinggevende, zegt natuurlijk wel iets over de cultuur van een afdeling. Modern personeelsbeleid beschouwt integriteit als kerncompetentie van de

handhaver. Populair gezegd, die moet onderscheid kunnen maken tussen goed en kwaad. Dat klinkt eenvoudiger dan het is. Hulpmiddelen zijn het ambtenarenreglement en gedragscodes. Een gift aannemen, een dienst verrichten voor derden, een bijbaantje hebben: is het niet simpelweg verboden, dan geldt er minstens een meldingsplicht. Weliswaar minder dan bij het 'grote' aanbestedingswerk of de inkoop, kun-

nen vergunningverleners en toezicht-houders ook in een kwetsbare positie raken. Wanneer houdt overleg en advies op en begint handhaven? Hoe reageer je als een bedrijf je vraagt om als handhaver iets over je werk te vertellen op hun jubileumcongres? Ga je mee met een brancheorganisatie op werkbezoek in het buitenland? Vind je het leuk dat je portretfoto is afgedrukt in het jaarverslag van een chemisch bedrijf waarin je wordt geciteerd over de invoering van hun milieuzorgsysteem? Schrijf je vlak voor je vervroegd pensioen een afscheidstukje in een werkgeversblad en zeg je daarin dat je bedrijven in de toekomst graag milieuadviezen geeft. Natuurlijk, tegenwoordig ligt veel van

Bestuurlijke integriteit

In 'Integriteit van bestuurders bij gemeenten en bestuurders', een gezamenlijke publicatie van ministerie Binnenlandse Zaken, IPO en VNG, staat het volgende over het aannemen van geschenken. VNG legt de verantwoordelijkheid voor integriteit nadrukkelijk bij de bestuurders.

- Geschenken en giften die een bestuurder uit hoofde van zijn functie ontvangt, worden gemeld en geregistreerd en zijn eigendom van de gemeente of de provincie. Er wordt een gemeentelijke of provinciale bestemming voor gezocht.
- Indien een bestuurder geschenken of giften ontvangt die een waarde van minder dan 50 euro vertegenwoordigen, kunnen deze in afwijking van het bovenstaande worden behouden en behoeven ze niet te worden gemeld en geregistreerd.
- Geschenken en giften worden niet op het huisadres ontvangen. Indien dit toch is gebeurd, wordt dit gemeld in het college waar een besluit over de bestemming van het geschenk wordt genomen.

De volledige tekst is te vinden op www.vernieuwingsimpuls.nl. Deze site van het ministerie van Binnenlandse Zaken geeft aanwijzingen over het opzetten van integriteitsbeleid. Een introductie van begrippen rond corruptie en integriteit staat op www.wodc.nl.

De ex-ministers van Rijkswaterstaat Netelenbos (links) en Jorritsma kregen kritiek in de parlementaire enquête bouwnijverheid wegens hun vriendschappelijke omgang met aannemers.

Het screenen van bouwbedrijven gebeurt tegenwoordig standaard in Amsterdam.

Ambtenarenreglement, dat laat aan duidelijkheid niets te wensen over."

Geen bedrag

In Hilversum noch in Nijmegen is een maximumbedrag afgesproken over de waarde van cadeaus. In Nijmegen is de stelregel: alle geschenken melden en opschrijven in een schriftje. Hustinx: „Daar staat niet

zoveel in. Een taart of bos bloemen, overigens meestal van adviesbureaus." Of dat wil zeggen dat duurdere cadeaus dus niet worden gegeven, is een kwestie van vertrouwen. Hustinx en Frenk hameren op het bespreekbaar maken van de integriteitdilemma's. Gewoon tijdens de werkoverleggen. En raak je in Hilversum of Nijmegen in gewetensnood, bijvoorbeeld over het

handelen van een collega of leidinggevende, dan kan je naar de vertrouwenspersoon. Hustinx weet uit een ver verleden dat een leidinggevende werd geconfronteerd met een bundeltje papiergeld dat tijdens een overleg op tafel werd gelegd. Toen de – verbijsterde – leidinggevende er niet op in ging, werd het bundeltje net zo schielijk weggehaald.

'Pas ook op voor het Jorritsma-effect'

De gemeente Amsterdam maakt zich al jaren zorgen over integriteit. Het bureau Integriteit let intern op de handel en wandel van medewerkers en het bureau Screening en BewakingsAanpak houdt in de gaten of de externe contacten integer en eerlijk zijn. De hoofdstad heeft zich in de picture gewerkt met deze stringente aanpak. Delegaties uit alle grote Europese steden komen het kunstje afkijken. „Integriteit is meer dan een gedragscode."

Het bureau Screening en BewakingsAanpak (SBA) bewaakt sinds vier jaar transacties waarbij de gemeente Amsterdam betrokken is. De Amsterdamse gemeentediensten en -bedrijven zijn verplicht gebruik te maken van haar expertise. SBA heeft geen budget, maar wordt gefinancierd door een percentage van het aan te besteden bedrag. In bepaalde gevallen is de gemeente verplicht openbaar (Europees) aan te besteden. En daarbij kan van alles misgaan: bedrijven kunnen onderling prijsafspraken maken, ze kunnen niet bonafide zijn, en – eigenlijk het ergste van alles – voor je het weet werk je als overheid mee aan het witwassen van zwart geld. Leo van der Wielen is directeur van BSA. Hij startte het bureau in 1999,

na 28 jaar bij de politie regio Rijnmond te hebben gewerkt met als specialisatie zware en georganiseerde criminaliteit. SBA adviseert over de financiële stabiliteit en betrouwbaarheid van een onderneming die in aanmerking wil komen voor de gunning van een bouwproject, en coördineert controles tijdens de uitvoering van bouwprojecten: administratief, financieel, arbeidsomstandigheden, koppelbazerij, veiligheid en milieu. „Wat we doen is het minimaliseren van de risico's." Dat zijn niet alleen de financiële gevaren: „Je kunt het je als overheid niet permitteren in verband te worden gebracht met malafide ondernemers. Pas ook op voor het Jorritsma- of Netelenbos-effect: je moet niet met grote bouwers dineren en daarna op

de foto. Je moet altijd duidelijk maken waar de grens ligt."

Eigen archief

Tijdens het eerste jaar SBA schrok Van der Wielen regelmatig: „Tachtig procent van alle gemeentelijke transacties vertoonde discrepanties." Van licht tot zwaar: een formele kwestie als een directeur die niet handelingsbevoegd is, maar ook contracten met ondernemers die in staat van faillissement verkeerden, valsheid in geschrifte pleegden, onjuiste gegevens verstrekten of belastingfraude hadden gepleegd. Een voorbeeld. „Een bedrijf dat twee jaar eerder een enorme financiële injectie had gekregen, en sinds een half jaar eigendom was van een Spaanse onderneming, bleek feitelijk al twee jaar failliet te zijn." Hoe ga je dan te werk? Van der Wielen laat niet het achterste van zijn tong zien als het gaat om zijn methoden. „Maar met zoeken in systemen kom je al heel ver. We hebben een uitge-

breide vragenlijst voor ondernemers, er zijn allerlei openbare gegevens. Dat varieert van de handelsregisters bij de Kamer van Koophandel tot Amerikaanse strafregisters." Alle informatie wordt opgeslagen in een digitaal archief dat het bureau zelf beheert.

Doolhof

In die begintijd onderzocht SBA de financiële ondersteuning van een bouwproject. Amsterdam zou 27 miljoen gulden betalen. Dat bedrag zou worden aangevuld tot 110 miljoen, waarmee het hele project kon worden gefinancierd. Na oplevering kreeg de gemeente 20 miljoen terug, voor de resterende 7 miljoen kon de gemeente een groot gebouw huren. Screening van de onderneming die dit voorstel deed, liet zien dat er een doolhof van eigendomsverhoudingen achter verscholen zat. Het leek in eerste instantie te gaan om een Amerikaanse trust, die echter eigendom bleek te zijn van een Ierse trust. Die Ierse club was weer in handen van een Amerikaanse 'delaware corporation'. Vanuit de VS leidde het spoor naar een Engelse Limited. De Britse onderneming viel onder een trust op Jersey. „En die trust was toevallig eigendom van een 'hakkende meneer uit Nederland.'" De eigenaar van het adviesbureautje dat het contact tussen investeerder en gemeente had geregeld, bleek recent contant een miljoenenpand te hebben gekocht. „Terwijl meneer op papier een netto-jaarinkomen had van f50.000,-. Het advies van SBA aan de gemeente luidde: niet op ingaan, con-

tacten verbreken. „We liepen het risico op diefstal van die 27 miljoen of het witwassen van geld van de miljoenen die anderen er in stopten. Overigens bleek die adviseur zijn prijzige grachtenpand al snel weer van de hand te hebben gedaan.

Extra alert

Met vooral dit onderzoek kweekte Van der Wielen veel begrip voor zijn aanpak. „Amsterdam had ooit een keurig aanbestedingsbeleid, maar dat verwartert in de loop der tijd. De afzonderlijke diensten hadden veel vrijheid. Er was ook nauwelijks toezicht vanuit de Europese Unie en het ministerie van Economische Zaken." Tegenwoordig speelt SBA een belangrijke rol bij projecten die zeer complex zijn of strategische of kwetsbare onderdelen betreffen. „Ons advies verkoopt zichzelf: Mijn motto is 'Hoeveel is integriteit u waard?' Sommige collega's beginnen dan toch een beetje te slikken, maar bij projecten met bestuurlijke risico's of een grote invloed op de informatiehuishouding van de gemeente moet je extra alert

zijn. Je zult toch minstens moeten nagaan of een onderneming capabel genoeg is om een grote klus te klaren." De gemeentelijke instellingen zijn verplicht SBA in te schakelen bij diensten en leveringen van meer dan €250.000,- en 'werken' van meer dan zes miljoen euro.

In eigen huis

Amsterdam weet dus met wie ze grote zaken doet. Maar hoe controleer je de noodzakelijke interne eerlijkheid. Hoe maak of houd je de eigen mensen integer? „Door te zorgen voor een 'individueel moreel oordeel', een eerlijk openbaar debat, breed geaccepteerde regels, effectieve controle, adequate sancties en vooral weinig verleidingen." Jeroen Steenbrink, is officier van justitie en door het Openbaar Ministerie gedetacheerd bij de gemeente Amsterdam om het bureau Integriteit op poten te zetten. Dit bureau ging in 2001 van start als opvolger van het registratiepunt fraude en corruptie. Steenbrink: „Het moet uiteindelijk vanzelfsprekend worden dat iedere ambtenaar zich voortdurend afvraagt >>

Klokkenluider

Gemeenteambtenaren die een misstand vermoeden in de organisatie, kunnen sinds kort aankloppen bij de Commissie Klokkenluiders Gemeentelijke Overheid. Onlangs deed die Commissie haar eerste uitspraak. Een ambtenaar die melding maakte van diefstal door collega's van gemeentemateriaal (bouwstempels) werd niet-ontvankelijk verklaard omdat de gemelde misstand niet van voldoende gewicht is. De Commissie oordeelt evenwel hard over het gevoerde integriteitsbeleid van de betreffende gemeente. 'Op de betrokken afdeling heerst een cultuur die allerlei onwenselijke praktijken gedooft.'

Leo van der Wielen (links) en Jeroen Steenbrink bij een oud bordje van een vervoerbedrijf waarop staat 'Het is het personeel verboden fooien aan te nemen.'

of zijn handelingen behalve effectief ook moreel juist zijn." Het bureau is opgericht na enkele ernstige fraudezaken. „Medewerkers van parkeerbeheer haalden parkeerautomaten leeg. Een brandweerman 'controleerde' de brandveiligheid van gebouwen in opdracht van de georganiseerde criminaliteit op de Wallen. „Onder de noemer 'Correct of Corrupt' is eerst de hele organisatie grondig doorgelicht. Nu kijken we continu waar het mis kan gaan." De vijftien medewerkers van het Bureau Integriteit helpen afdelingen, diensten, stadsdelen en ook het college om hun integriteitsrisico's te beheersen. Daarvoor is een reeks hulpmiddelen bedacht, variërend van het afleggen van de ambtseed („een preventief middel") tot dilemmatraininge waar op basis van praktijkvoorbeelden een moreel oordeel wordt gevraagd.

Vooruit kijken

Steenbrink: „Integriteit is meer dan

het vaststellen van een gedragscode. Het gaat om permanente aandacht. En dat bereik je niet alleen door regels te formuleren, te controleren en te handhaven. Je moet ook verleidingen wegnemen; bijvoorbeeld door functiescheiding en -roulatie. Of door er voor te zorgen dat medewerkers niet op eigen houtje belangrijke beslissingen kunnen nemen. Je moet voorkomen dat een vergunningverlener in de positie verkeert dat hij zijn buurman onrechtmatig aan een vergunning kan helpen." Daarvoor heb je binnen een organisatie wel een set basiswaarden nodig, meent Steenbrink. „Je moet de discussie over integriteit ook steeds aan de gang houden. In het werkoverleg en in het personeelsblad. Want als er niets uit de organisatie boven komt drijven, betekent dat echt niet dat alles integer functioneert." Steenbrink zegt dat het topmanagement van een organisatie ook in daden moet laten zien dat ze correct zijn. „Mooie woorden zijn niet genoeg."

Meer schendingen

Het bureau Integriteit van de gemeente Amsterdam geeft ook adviezen over orden strafmaatregelen in verband met integriteitschendingen. Daarnaast is er een registratiepunt integriteitschendingen waar fraude, diefstal, het lekken van vertrouwelijke informatie en vriendjespolitiek gemeld kan worden.

De Vrije Universiteit in Amsterdam komt binnenkort met de bevindingen van een onderzoek naar de meldingen van integriteitschendingen. Steenbrink: „Het aantal meldingen stijgt, maar we kunnen nog niet zeggen hoe dat komt. In 1998 waren het er 27, nu zijn het er zo'n 100 per jaar." Het vermoeden bestaat dat de toename ook te danken is aan het feit dat er nu een plek is waar misstanden gemeld kunnen worden. Los daarvan verwacht Steenbrink dat het bureau nog een lange weg heeft te gaan. „Dit gaat door zolang er ambtenaren en bestuurders zijn."

Hij noemt een voorbeeld. „We kregen informatie dat er iets niet klopte met toewijzing van gewilde woningen. Toen bleek dat drie vooraanstaande stadsdeelbestuurders op de voorkeurslijst waren gezet en zo een woning hadden gekregen. Ze bleken zelf echter van niets te weten! Die lijst was opgesteld door het particuliere bedrijf dat de woningverdeling regelde. Daarom is nu afgesproken dat projectontwikkelaars geen voorkeurslijsten meer mogen maken. Dat is de essentie van ons werk: vooruit kijken."

Kassamedewerkers

Eigenlijk is Bureau Integriteit vooral bezig met opvoeden. „Wat doe je als ambtenaar wanneer de wethouder perse iets wil, wat volgens de wet niet is toegestaan?" Steenbrink gaat uit van de goede wil van alle medewerkers. „Maar Albert Heijn controleert z'n kassamedewerkers ook. Als een ambtenaar over de schreef gaat, zijn we niet kinderachtig met disciplinaire maatregelen."

Nadere inlichtingen: www.justitie.nl/bibob

Via deze site is een helpdesk te bereiken.

Ook staan er stappenplannen hoe de Bibobregels toegepast moeten worden.

Maarten Frenk, gemeente Hilversum, tel. 035-6292677; Michiel Hustinx, gemeente Nijmegen, tel. 024-3292705.

Tekst: Nicoline Elsink, Joost Swanborn
Foto's: ANP, Hollandse Hoogte, Marco Bakker

ADVERTENTIE CMC